

Miten toimia kuolemantapauksen sattuessa Saksassa?

asianajaja (Saksa) Karl-Friedrich v. Knorre

Heinemann von Knorre, Rechtsanwälte, Offenbach am Main, 2018

Kuoleman kohdatessa omaiset joutuvat surunsa lisäksi usein hoitamaan monia velvollisuuksia. Heidän tehtäväkseen jää hautajaisten järjestäminen, perintöasioiden hoitaminen sekä vainajan oikeussuhteiden purkaminen. Näissä käytännön asioissa juridiset järjestelyt ovat tärkeitä. Jos vainaja oli ulkomaan kansalainen tai perilliset tai osa jäämistöstä ovat ulkomailla, kohtaavat perilliset usein tilanteen, josta selvittääkseen asianajajan neuvot ovat välttämättömiä. Tämä artikkeli luo katsauksen asioihin, jotka Saksassa kuolleen omaisen on huomioitava. Artikkelin ei kuitenkaan korvaa monipuolista neuvontaa.

1

I Hautajaiset

Pian kuolemantapauksen satuttua täytyy tehdä suuria järjestelyjä. Jos vainaja ei ole elinaikanaan valtuuttanut sukulaisia tai ystäviä järjestämään hautajaisia, ovat lähiomaiset ja perilliset vastuussa siitä. Heidän täytyy järjestää surujuhla ja hautaaminen sekä muut kuolemaan liittyvät asiat. Tavallisia hoidettavia asioita ovat:

- Kuolemantapauksesta tiedottaminen Väestörekisteriin,
- henkilöpapereiden haltuunotto,
- ruumiinavaustodistuksen hankkiminen
- kuolintodistuksen hakeminen
- hautausseuran valitseminen,
- arkun valitseminen,
- vainajan kuljetuksen järjestäminen hautausmaalle tai krematorioon, tarvittaessa myös ulkomaille,
- tiedottaminen hautausmaalle, hautausajankohdan varaaminen,
- seurakunnan tiedottaminen siinä tapauksessa, että vainaja kuului kirkkoon, hautajaisten ajankohdasta ja järjestelyistä sopiminen,
- hautajaispaikan varaaminen,
- kuolinilmoituksen jättäminen sanomalehteen,
- kuolinilmoituksen painattaminen ja lähetyksen.

Kaikki nämä asiat on hoidettava melko pian kuoleman jälkeen. Saksan lain mukaan hautaaminen tulee toimittaa tietyn määräajan kuluessa kuolemantapauksesta. Poikkeusjärjestelyt on anottava erikseen.

Käytännön järjestelyissä hautaus-toimiston valtuuttaminen on lähes ehdottoman tärkeä apu, erityisesti mikäli itse asuu ulkomailla. Vainajan kuljettamiseksi hautausmaalle se on jopa pakollista. Monet hautaustoimistot tarjoavat kokonaisvaltaisia hautajaisjärjestelyitä.

Hautaustoimistoa valitessa kannattaa huomioida palveluntarjoajien väliset huomattavat hintaerot. Toimisto itse kun ei varmastikaan aina ehdota edullisimpia ratkaisuja. Näin ollen hautajaisjärjestelyjen kulut voivat nousta hyvinkin korkeiksi.

Hautaustoimistoa valitessa kannattaa pyytää apua paikallisilta tuttavilta tai asianajajalta.

2

Aiemmin saksalainen sairausvakuutuskassa maksoi saksalaisen sairausvakuutuksen piiriin kuuluneelle henkilölle hautausapua. Terveysturvalainsäädäntöuudistuksen myötä tätä etuutta ei enää ole. Vakuutusyhtiöiltä tai kunnalta voi anoa avustusta, mutta ilman erityistä anomusta ei kuitenkaan makseta mitään. Vastaavaa viranomaista tai laitosta tulee tiedottaa kuolintapauksesta ja hakea maksua.

II Perintö

Perinnönjättäjän kuollessa omaisuus siirtyy automaattisesti perillisille. Jos perilliset eivät ole kuolinpesätuomioistuimen tiedossa, annetaan asia pesänselvittäjän hoidettavaksi. Hän selvittää perilliset ja hallinnoi kuolinpesää.

1 Perintö – Saksan vai Suomen lain mukaan?

Ennen kuin voidaan sanoa, kuka on oikeutettu perillinen, täytyy todeta, minkä valtion lakia perintötapauksessa sovelletaan. Tämä ei ole yksinkertainen asia ja se määritellään aina tapauskohtaisesti. Ratkaisevia tekijöitä ovat ensisijaisesti perinnönjättäjän testamentissa tekemä määräys, toissijaisesti perinnönjättäjän kotipaikka ja hänen kansalaisuus. Asian selvittämisessä kannattaa turvautua asianajajan apuun.

Sovellettava perintölaki määrää perillisten väliset oikeussuhteet sekä vastuun perinnönjättäjän veloista. Saksan lain mukainen perintöoikeus poikkeaa huomattavasti

pohjoismaisista ja angloamerikkalaisista oikeuksista. Tämä koskee ennen kaikkea aviopuolisoiden perintöoikeutta, lakiosavaatimuksia sekä vastuuta pesän veloista.

Hankalampi tilanne on silloin, jos sovelletaan ulkomaista perintöoikeutta. Muiden oikeuspiirien järjestelyiden soveltaminen voi aiheuttaa monia käytännön ongelmia, koska niihin liittyen ei Saksassa ole yleisesti tarjolla tarvittavaa asiantuntevaa neuvontaa, apuvälineitä, lomakkeita tai asioita hoitavia instituutioita. Tämänkaltaisten tilanteiden hallinta vaatii niin Saksan kuin perinnönjättäjän kotimaankin oikeuden tuntemista. Erityisen tärkeää tämä on silloin, jos perintö sijaitsee kahdessa eri maassa, esimerkiksi viimeisimmässä asuinmaassa sekä kotimaassa.

Periä voi testamentin tai sukulaissuhteen johdosta. Mahdollisen perillisen, joka ei ole saanut kuolinpesätuomioistuimen ilmoitusta asiasta, tulisi pikaisesti ilmoittaa tuomioistuimelle asiasta.

2. Perinnön seuraukset

Perinnönjättäjän kaikki oikeudet siirtyvät perilliselle. Tällaisia oikeuksia ovat muun muassa pankki- ja säästötilit, arvopaperitalletukset, henkivakuutukset, irtaimistot sekä kiinteä omaisuus, kuten kiinteistöt ja omistusasunnot. Omaisuuden siirtoon liittyy tiettyjä edellytyksiä, joihin palataan artikkelissa myöhemmin.

Oikeuksien lisäksi perillisille siirtyvät kaikki perinnönjättäjän vastuut ja velat. Saksan laki on perillisen vastuun suhteen esimerkiksi Suomen lakia huomattavasti tiukempi. Jos Suomen lain mukaista rajoitetumpaa vastuuta halutaan soveltaa, täytyy perukirjan laadinnassa huomioida suomalainen menettelytapa. Voidaankin ehdottaa, että myös Saksassa kuolleen perinnönjättäjän perukirjan laadinnassa huomioidaan Suomen lain mukaiset menettelytavat. Tähän ei laillisesti kuitenkaan ole velvoitetta.

3. Perinnöstä luopuminen

Jotta perintöön ryhtyminen ei pääty perillisen taloudelliseen "fiaskoon", hän voi tutustua jäämistöön ennen sen vastaanottamista ja myös luopua siitä.

Saksan lain mukaan perinnöstä tulee luopua kuuden viikon kuluessa tiedoksiannosta. Mikäli perillinen asuu ulkomailla, on määräaika kolme kuukautta. Luopuminen tulee tehdä kuolinpesätuomioistuimen pöytäkirjaan tai vahvistuttaa notaarilla. Pelkkä kirje tuomioistuimeen ei siis riitä. Suomen lain mukaan luopuminen on välttämätöntä vain

poikkeustapauksissa, koska perillisvastuusta voidaan vapauttaa tiettyjen menettelysäännösten perusteella.

Jo vastaanotetusta perinnöstä voi luopua vain erityisistä syistä valitusmenettelyn kautta.

Jotta mahdollinen perillinen voi tutustua jäämistöön riittävän hyvin, ovat kuolinpesätuomioistuimien sekä muut perilliset, hoitohenkilökunta sekä muut toimijat asiassa ilmoitusvelvollisia. Tarkempia menettelyohjeita voi tiedustella asianajajalta.

Jäämistöön tutustuminen on ulkomailta käsin lähes mahdotonta. Esimerkiksi omaisuusluettelo, josta perillinen voi tarkastella, onko perinnön vastaanottaminen taloudellisesti kannattavaa, on tarkoitettu vain lakiperusteisesti määrätyille perillisille. Siksi pankit tavallisesti kieltäytyvät antamasta sitä pankkisalaisuuteen vedoten.

Käytännössä asia voidaan usein hoitaa niin, että perintö otetaan aluksi vastaan, jotta sen arvo voidaan ylipäättään todeta. Useimmissa tapauksissa perintöä voidaan myöhemmässä vaiheessa moittia. Riskien välttämiseksi on tällaisissa asioissa aina välttämätöntä hankkia oikeudellinen avustaja.

4

4. Perintötodistus

Perintötodistus (Erbschein) on Saksan lain edellyttämä vahvistus perintöasemasta. Sen voi anoa kuolinpesätuomioistuimesta, kuitenkin vain tuntuvaa maksua vastaan. Saksan lain mukaan perintötodistuksen hakemisella ilmaistaan perintöön ryhtyminen. Siksi onkin erityisesti varottava antamasta hätiköityjä tunnustuksia, joiden seuraukset eivät välttämättä ole tiedossa.

Perintötodistus voi olla pakollinen, jos jäämistöön kuuluu kiinteistöjä, pankkitalletuksia, arvopaperitalletuksia tai tallelokeroita. Tapauksissa, joissa esimerkiksi perinnönjättäjä oli Suomen kansalainen mutta Saksan lakia ei muilta osin perinnössä sovellettaisi, voidaan Saksassa sijaitsevasta omaisuudesta hankkia rajoitettu perintötodistus. Tällöin perintötodistus laaditaan Saksassa toisen valtion perintö-oikeus huomioon ottaen.

Pankeilla Saksassa on pitkään ollut tapana kieltäytyä tietojen antamisesta saati saatavan tilittämisestä, jos ei perintötodistuksella näytetä toteen omaa asemaa perillisenä. Pankin käytännöistä sekä asiakkaan neuvottelutaidoista riippuen usein kuitenkin myös kuolintodistuksen sekä testamentin esittäminen riittää.

Vuonna 2015 voimaan astunut euroopalainen perintöasetus toi mukanaan eurooppalaisen perintötodistuksen joka poikkeaa saksalaiselta perintötodistuksesta myös sisällöllisesti.

On tarkistettava ennen anomuksen tekemistä, minkä todistuksen tarvitsette.

5. Omistusasunto ja kiinteistöomaisuus

Jos jäämistöön kuuluu omistusasunto tai kiinteistöomaisuutta, tulee kiinteistökirjaan tehdä tarvittavat muutokset. Tämä voidaan hoitaa esittämällä perintötodistus kiinteistökirjaa hoitavassa virastossa.

6. Henkivakuutukset

Jos perinnönjättäjällä on yksi tai useampia henkivakuutuksia, tulee vakuutusenantajia viipymättä tiedottaa kuolemantapauksesta. Perillisen tulee irtisanomisen voimaansaattamiseksi esittää seuraavat asiakirjat:

- ➔ Vakuutuskirja
- ➔ Kuolintodistus
- ➔ Lääkärintodistus kuolinsyystä
- ➔ Mahdollisesti perintökirja (myös tässä kohdin neuvottelukysymys)

7. Perintöveroilmoitus

Jos vainaja asui kuolinhetkellä Saksassa, sovelletaan tapauksessa Saksan perintöverotusta. Veron suuruus riippuu toisaalta perinnön suuruudesta, toisaalta sukulaisuussuhteen laadusta. Mitä läheisempi sukulaisuussuhde, sitä suurempi on verovapaa perintöosuus. Perintöveroilmoituksessa tulee ilmoittaa jäämistön arvo, perustuen pankkitilitalletuksiin, kiinteistöihin, koti-irtaimistoon ja muuhun vastaavaan omaisuuteen. Omaisuuden arvosta voidaan vähentää pakolliset kulut, kuten hautajaiskulut, pankkivelat tai vuokra-asunnon remontointikulut.

Veroilmoitus jätetään kuolinpesätuomioistuimeen ja toimitetaan sieltä asiaa hoitavaan verovirastoon. Verovirasto päättää verotuksesta ja vasta tämän jälkeen pankki vapauttaa jäljelle jääneen omaisuuden.

Velkojen suuruus voidaan määritellä vasta, kun kaikki sopimukset on irtisanottu ja asunnon kunnostuskulut ovat tiedossa. Vaikka perillinen ei voisi hallinnoida kuolinpesän pankkitilejä ennen omaisuuden vapauttamista, voi hän kuitenkin välittää kuolinpesän maksut eteenpäin pankin hoidettavaksi. Jos omaisuutta ei ole, on perillinen ongelmallisessa tilanteessa: jos velkojat eivät suostu maksunlykkäykseen, täytyy hänen itse huolehtia maksuista alustavasti.

Ulkomailla asuvan perillisen tulee tehdä perintöveroilmoitus myös asuinmaassaan. Tässä tapauksessa on järkevää huolehtia jo perukirjan laatimisvaiheessa, että tiedot ovat riittävät veroilmoituksen laatimiseen.

III Perinnönjättäjän muut oikeussuhteet

Perillinen on perinnönjättäjän taloudellisten suhteiden purkamisen lisäksi vastuussa myös tämän kaikkien muiden oikeussuhteiden päättämisestä.

1. Asunto

Jos perinnönjättäjä asui kuolinhetkellään vuokra-asunnossa, tulee perillisistä automaattisesti vuokrasopimuksen toinen osapuoli. He ovat vastuussa vuokra-asunnosta ja siihen liittyvistä kuluista. Sopimus ei siis purkautu kuolintapauksen sattuessa. Siksi se tulisi irtisanoa mahdollisimman nopeasti ja vuokranantajan kanssa neuvotella sopimuksen mahdollisesta ennenaikaisesta purkamisesta. Tavallisesti vuokranantajalla ei ole mitään ennenaikaista irtisanomista vastaan, kunhan seuraava vuokralainen on löytynyt.

6

2. Kunnostamisvelvollisuus

Saksassa on tavallista, että vuokrasopimuksessa määrätään vuokralaisten velvollisuudesta suorittaa asumisaikana säännöllisesti pienimuotoisia kunnostustöitä. Tämä toteutuu kuitenkin vain harvoissa tapauksissa. Silloin kunnostustyöt jäävät perillisten jäämistöstä maksettavaksi.

Kunnostustöihin luetaan esimerkiksi seinien, ovien sekä pattereiden maalaaminen. Kulut voivat vaihdella asunnon kunnosta ja myös kunnostustyöt hoitavan yrityksen kuluista riippuen huomattavastikin.

Lisäksi on tapauskohtaista, mitä lasketaan kuuluvaksi "pienimuotoisiin" kunnostustöihin. Joskus vuokranantaja saattaa yrittää ujuttaa asunnon kokonaisvaltaisen kunnostuksen ulkomailla asuvan perillisen tiliin. Erityisesti vuokrasopimuksen purkamisen suhteen ei vaaroja voi painottaa liikaa. Neuvottelut asunnon mahdollisista kunnostustöistä tulisi aina hoitaa asiantuntijan välityksellä.

Monissa vanhemmissa vuokrasopimuksissa on erityinen kunnostustöitä koskeva pykälä, joka kuitenkin tämänpäivän näkymyksen mukaan on tehoton. Siksi onkin ehdottoman suositeltavaa, että vuokrasopimuksen sitovuus tältä osin tarkistutetaan. Sopimuksen sitomattomuudesta voi seurata, että perilliset eivät ole vastuussa asunnon korjaustöistä.

3. Takuuvuokra

Vuokranantaja on velvoitettu maksamaan perillisille sopimuksen mahdollisen takuuvuokran ja sen yleisen korkotason mukaisen koron vuokrasuhteen päättyessä. Takuuvuokran määrä on Saksassa tavallisesti kaksi tai kolme kertaa kuukausivuokran määrä.

4. Muut asuntoon liittyvät sopimukset

Vuokrasuhteen purkamisessa on hyvä huomioida, että eri asiakirjoilla on eripituinen säilyttämisvelvollisuus.

Erityisesti maksutositteet tulisi säilyttää vanhentumisaikaan saakka (myös tässä kohdin vaihtelevia määraaikoja). Näin perillinen säästyy tilanteilta, joissa häntä veloitetaan maksamaan perinnönjättäjän juuri ennen kuolemaa suorittamia maksuja toistamiseen.

Lisäksi osa työhön liittyvistä asiakirjoista tulisi säilyttää. Taloudenpidon päättämisen yhteydessä on välttämätöntä irtisanoa myös muut sitoumukset, joita ovat muun muassa:

7

- ➔ Puhelinliittymät
- ➔ Radio, televisio, kaapelitelevisio
- ➔ Vesi-, kaasu- ja sähkösopimukset
- ➔ Vakuutukset, koti-irtaimisto, vas-tuu, oikeussuoja
- ➔ Jäsenyydet seuroissa ja yhdistyksissä
- ➔ Sanomalehdet, aikakauslehdet,
- ➔ Kirjakerhot

On usein vaikeaa selvittää, mitä sopimuksia vainajalla ylipäättään on. Jos hän ei ole pitänyt erityistä sopimuskansiota, voidaan sopimukset todeta usein vain tiliotteita tutkimalla.

Asiallisella neuvottelulla on usein mahdollista purkaa myös sopimuksia, joiden voimassaoloaika on vielä pitkä. Jos perillinen ei ole täysin saksan kielen taitoinen, on tässäkin kohdin kannattavaa hankkia asiantuntevaa apua. ”Pitkä saksa” vuosikymmeniä sitten ei ehkä riitä.

Asuntovakuutuksien tulisi ikävien yllätysten välttämiseksi olla voimassa siihen saakka, kun asunto luovutetaan takaisin vuokranantajalle.

Kun asunto on tyhjennetty, kunnostettu ja luovutettu vuokranantajalle ja kun vuokranantaja on palauttanut takuuvuokran, jäljelle jää vielä pankkiomaisuus. On huolehdittava tallelokeroista, osakkeista sekä talletuksista. Pankki vapauttaa nämä kuitenkin vasta sitten, kun perinnöstä on tehty veroilmoitus ja verovirasto on antanut sen seurauksena esteettömyystodistuksen.

5. Valtakirjat

Lisäksi on tarkastettava, onko perinnönjättäjä elinaikanaan antanut muille henkilöille valtakirjoja. Nämä eivät kuolemantapauksissa automaattisesti purkaudu. Valtuutukset koskevat usein esimerkiksi pankkitoimia tai muuta liiketoimintaa. Perillinen on oikeutettu purkamaan tällaiset sopimukset, ellei perinnönjättäjä toisin ole määrännyt.

IV Me tuemme Sinua

Kuten tästä artikkelista käy ilmi, ilman apua on usein hankalaa hoitaa järkevästi kaikki kansainväliseen perintöasiaan liittyvät toimenpiteet. Jo kansallinenkin perintöasia voi sisältää monia ongelmia, jopa perillisten ollessa yhteisymmärryksessä.

8

Lukemattomien purettavien sopimusten ja eri viranomaisille toimitettavien todistusten vuoksi on kansainvälisissä perintöasioissa vaarana tapauksen hallinnan menettäminen. Asiantunteva neuvonta ja avustus poistavat Sinulta nämä huolet.

Me toimimme yhteyshenkilönäsi koko prosessin ajan ja työskentelemme tarpeen mukaan luottamuksellisessa yhteistyössä ulkomaisten asianajotoimistojen kanssa. Työskentelykielemmme ovat saksa, englanti ja suomi, niin suullisesti kuin kirjallisestikin.

**Kaikki oikeudet pidätetään.
Emme vastaa tekstien ja muiden tietojen oikeellisuudesta,
ajankohtaisuudesta tai täydellisyydestä.**